

A RÉGI JÓ PEST

A RENDŐRSÉG RÉGI JELENTÉSEIBEN

V.

BUDAPEST LÁZASAN ÉPITKEZIK

Építkezések folytak az egész városban. Az V., VI. és VII. kerületek külső része ebben az esztendőben épült ki. A Csömöri-ut (ma Thököly-ut), Rottenbiller-utca és Damjanich-utca közötti városrészt még ma is Csikagónak nevezik. Ezt az elnevezést 1896-ban kapta. Ez a városrész ugyanis olyan gyorsan épült fel, mint az amerikai világváros, amelyről azt híresztelték, hogy egész Chicago egy esztendő alatt épült fel.

A Lipót-utca csak a Lipót-körútig épült ki. A Lipót-köruton túl üres feltek, faraktárak voltak. A kiállítás esztendőjében nyitotta meg kapuit a Vigaszház, amely a Lipót-körút jobb oldalának első képzőlete volt. Ezen elhagyatott, akkori káptalan már volt egy épület, amelynek helyére a Vigaszház került. Ez az épület volt Zuffi Rézi hírhedt mulatóhelye, a „Neu West”. A legveszedelmesebb spelunkája volt a városnak, ahol nem egyszer kirabolták az embereket. A legcsemányabb bűncselekmények történtek és a bűntanyán igen gyakran jelent meg kedves vendégként Thaisz Elek, Budapest főkapitánya, akinek kötelessége lett volna rendet csinálni. Thaisz bukását nagyrészt a Neue Welt-ben történt tivornyázások sietették.

A millenáris esztendőben új utcák, új terek keletkeztek. Utcaikat szélesítették, egész sor ócska házat lebontottak, hogy a nyomába három-négyemeletes palotákat építsenek. A kiállítás megnyitásakor 834 teljesen kiépített utca, 1132 ut, 85 tér, 19 köz és 14 lépcső volt. Öt esztendővel korábban még a fele sem volt meg.

AZ ELSŐ MÉLTÓSÁGOS FŐKAPITÁNY

A millenáris kiállítás természetesen óriási munkát rótt a budapesti rendőrségre. Sélley főkapitányt az erősebb Rudnay Béla honfoglaló főispán váltotta fel. Ő volt az első „méltóságos” főkapitány. Azelőtt a főkapitányokat nagyságos címzés illette, Rudnay,

mint főispán, méltóságos címet viselt és a méltóságos cím azóta is megmaradt a mindenkor budapesti főkapitányoknak. Előkelő, erélyeskező reprezentáló ember volt, aki egy csapásra megváltoztatta a rendőrséget. Egyéni tekintélyét, súlyát, befolyását latba vetve, igyekezett a rendőrség színvonalát emelni. Ez teljes mértékben sikerült is neki. A kiállítás esztendőjére a rendőrség létszámát 350 fővel szaporította és Saly Károly rendőrtanácsos vezetésével külön rendőri kirendeltséget állított fel a kiállítás területén.

AZ ELSŐ BÜNZŐ-ALBUM

Bűnügyi nyilvántartó akkor még nem volt. A kiállítási kapitányság azonban összeállított a rovtomultu egyénekről egy albumot, amely csakhamar olyan híres lett, hogy Európa összes rendőrségei kértek egy-egy példányt belőle. A kiállítási kapitányság az összes magyarországi és ausztriai börtönök és letartóztatási helyek igazgatóitól megszerezte a büntetett előéletű emberek fényképeit a személyleírásokkal. A külföldi rendőrségektől is kértek anyagot. Így került össze 13.500 ember fényképe személyleírással együtt. Ebből készült a rendszerbe foglalt nyomtatott album különböző praktikus mutatókkal. Volt belülső mutató és bűncselekmények szerinti mutató. Kétezer példányban nyomatták ki az albumot és valamennyit szétosztották. Egyetlenegy példány maradt csak belőle, amelyet a budapesti főkapitányság bűnügyi muzeumban őriznek. Saly Károly rendőrtanácsos eszméje volt, hogy a forgalmasabb helyeken táblát szögeztetett ki ezzel a felírással:

Óvakodjunk a zsebtolvajoktól!

A figyelmeztető táblák nagy sikert arattak és a külföldön is elterjedtek. Még ma is láthatók a táblák pályaudvarokon és forgalmasabb helyeken.

A kiállítási kapitányság már februárban,

márciusban megkezdte a razzizást. Nap-nap után megismétlődtek a razzizások, amelyeknek eredménye az volt, hogy nemcsak a külföldi nemzetközi tolvajok és betörők kerültek el Magyarországot, hanem a magyar bűnözők is hanyatthomlok menekültek ki az országból és csak a kiállítás után kezdtek lassanként visszazállingózni. A pavilonokban fülhalmozott óriási értékek őrzésére éjszakára katonai csapatokat is rendeltek ki. Ezeknek az elővigyázati rendszabályoknak volt köszönhető, hogy a kiállítás egész ideje alatt semmiféle nagyobb bűncselekmény nem történt.

FERENC JÓZSEF MEGNYITJA A MILLENÁRIS KIÁLLITÁST

Május 2-án nyitották meg ünnepélyesen a millenáris-kiállítást. Jelen volt Ferenc József király és az összes főhercegek. Bécsből lejötték az összes nagykövetelek, közös miniszterek, osztrák miniszterek. Ott voltak a zászlós urak, az összes mánások, a képviselőház és főrendiház tagjai, főispánok, megyei és városi küldöttek. A káprázatos látvány fölülmulta a 67-es koronázás fényét. A megnyitás után az ünnepségek sorozata következett. Május 6-án történt az új királyi palota alapkövetétele. A királyi palota akkor még csak abból a középső szárnyból állott, amely fölött ma a királyi korona van. A jobb- és baloldali szárnyat akkor kezdték építeni. Junius 8-án, Ferenc József koronázásának évfordulóján, a törvényhatóságok hódoló felvonulása volt. A külföldi lapok oldalakat irtak arról a fényről, pompáról, amely szinte káprázatos volt. Az Őségi Iparművészeti Muzeumot a király nyitotta meg. Az új Ferenc József-híd pedig ugyancsak a király nyitotta meg nagy ünnepségek között és a zárószöveget sajátkezűleg ütötte bele. A Ferenc József-híd pesti hídfőjének baloldali részén az emelkedő ív kezdetén ma is üveggel letakartan látható a Ferenc József-monogrammal díszített ezüst zárószög, amelyet a király ezüst kalapáccsal saját maga ütött bele.

A Lihom-utcai lelencház alapkövét Stefánia özvegy trónörökösne tette le nagy ünnepségek közepette. Ugyancsak ekkor volt a központi vásárcsarnok alapkövetétele is.

Junius 17-én Fusuni Samadorn japán herceg, a mikádó unokaöccse, látogatta meg a kiállítást. A japán uralkodócsalád tagjai közül ő volt az első, aki Magyarország földjére tette a lábát. A japán herceg tizenny napig volt Budapesten, mindennap kiment a kiállításra és tokaji bort rendelt Tokióba.

A millenáris kiállításon 7 millió 276 ezer 446 ember fordult meg. A bejelentő hivatal

Saját termésű tályal

Tokaji Ebor 1 liter	64 MÉR
Tokaji hárslevelű 1 liter	1.30
Tokaji aszu 1921. évi 4-puttonos	2.-

Kapható: **RAJNA** szőlőbirtokokosknál

IV. Prohászka Ottokár-utca 10. Telefon: 21-9-69
 (Egyetem-utca sark)
 V. Szechenyi-utca 3
 VI. Teréz-körút 7

megállapítása szerint belföldről és külföldről összesen 2,654.000 ember érkezett Budapestre.

A SIKLÓ-KATASZTRÓFA

A közlekedési eszközök utasforgalma szinte meghaladta azok teljesítőképességét. A 16 vasutatnak 26,5 millió, a villamosoknak 22,5 millió, a földalatti villamosnak 3,25 millió utasuk volt.

Juniusban történt a siklószerencsétlenség. Báró Bánffy Dezso miniszterelnök a miniszterelnökségi palotában fényes estélyt adott, amelyre hivatalosak voltak az összes előkelőségek, politikusok, diplomaták, miniszterek stb. A meghívott közönség egyrésze a miniszterelnöki palotából a siklón jött le. Percenként közeledett a sikló. Az egyik menetnél a gépész ügyetlensége folytán a sikló kocsija olyan erővel ütődött az alsó állomás kőfalához, hogy a kocsit összetört. A kocsi mánások, diszruhás urak, estélyruhás hölgyek ülték és valamennyien többé-kevésbé megsebesültek. Akkoriban az a hír terjedt el és sokan még ma is úgy tudják, hogy a sikló kötele szakadt el és az okozta a szerencsétlenséget. Ez a híresztelés téves.

Ez már csak azért is lehetetlen lett volna, mert a siklót már eleve olyan fogaskerekű biztonsági fékkel látták el, hogy ha a kötélet elszakad, akkor a fogaskerék bekapcsolódik a sínbe és a kocsit azonnal megáll.

Az idegenforgalom természetesen föllendítette az éjszakai Budapest életét is. A kiállítással kapcsolatban megnyílt az Óbudavára és a Lágymányoson „Konstantinápoly”.

(Vasárnap folytatjuk.)

Csillárok
 állólámpák, falikarok,
 ajánéktárgyak, trófélek

Csillárok és Világítás Rt.
 VII, Erzsébet-körút 41

28

COPYRIGHT BY PANTHEON

A SZIGET

NOVELLA

IRTA MÁRAI SÁNDOR

Levette szemüvegét, s árnyalattal elszűrte körülötte a világot, a tárgyak körvonalait elmosódtak, de még így, szemüveg nélkül is rikácsolóbb színeket, kirajzoltabb vonalakat vett észre, mint máskor a pápaszem nagyításán át. Kissé fájt és szemeinek ez a hirtelen, nyers fény, amelyben megújodott minden látnivaló, a legkisebb részlet is határozott körvonalakkal vált elő; hunyorgó szempillákkal, óvatosan pillantott maga körül. Kétségtelenül fényesebb, világosabb színekkel tárult eléje a világ, mint „azelőtt”. Optikai csalódás, gondolta. De minden, a szennyes, évszázados házfalak is, az ég és az utca, az ablaküvegek és a kapuk kilincse elhasználatlanabbnak tetszett, az újdonság varázsával hatottak, mintha nagytakarítást rendeztek volna időközben, s amire pillantott, az vasárnapias mázzal tündökölt. Meghökent, s mintha most látná először az élet igazi vonalait, mintha eddig valamilyen különös rövidlátás, amelyen a szemüveg sem tudott segíteni, megakadályozta volna, hogy a tárgyakat, s a tárgyak összességét, a mindenséget igazi valójában vegye szemügyre, mintha hirtelen kigyógyult volna valamely rejtélyes szembetegségből, amelyre eddig ügyet sem vetett, s amely negyvennyolc esztendőn át homályba börtött körülötte mindent, mohón és kíváncsian kezdett szemlélődni. „Ilyen szép hát a világ”, — gondolta néhány percnyi figyelmes vizsgálódás után, gyermekesen feltörő, csaknem ujjongó elragadtatással. — „Ilyen pompás! Ennyi színe van meg, ilyen gyönyörű szögeletei és vonalai... nem bírták elnyúni mégsem!... Milyen szép mindez!” Az örömmérszethez, a nyugalomnak, elégedettségnek és kibékültségnek ahhoz a zsbasztó, kellemes érzéséhez, mely egy pillanatra sem szűnt meg, mióta kilépett a negyvenkettes szoba ajtaján, most az elragadtatás járult, az érzékelésnek ez a kéjes felső foka. Lassan forgatta fejét, mint aki nem bír beletelni a meglepetéssel, fél, hogy sokat habzsol majd

a friss ingerekből, ha nagyobb területet tekint át egyszerre, s meg sem bírja emészteni a rendkívül közvetlen, elsőrendű benyomások zsufolt, beláthatatlan tömegét. Szédülni kezdett, olyan erővel és bőséggel zuhogott szemébe a látnivaló; a részletekhez menekült, egyelőre nem mert az égre, vagy az utca távlatába tekinteni, óvatosan kiemelt egy esőcsatornát, kávéházi asztalt, emberi arcot, s mint mikor a mikroszkóp homályos, színtelen és üres körzetéből egyszerre elővált az ismeretlen világ, élőlények szabályosan körülrajzolt alakjaival, meg-elevenedik az addig láthatatlan, szerves élet, melyet a vízcepp rejt magában, flórát és faunát lát ott, ahol eddig nem látott semmit, életet lát ott, elpusztíthatatlan, gazdag formákban állandóan változó és szaporodó életet, ahol eddig közönyös és sivár nyersanyagot látott, úgy látta most a mikroszkópikus területeket, melyeket egy-egy pillantással megvilágított. Ujjongást érzett, hogy megint látja a világot, amelyben eddig csak élt, melyet csak használt, piszkosnak, kopottnak tartott s nem is figyelt rá; s ugyanakkor emlékezett, hogy egyszer már látta így, nagyon régen, paradicsomi üdésében, látán gyermekkorában, mikor felült a bölcsőben s a lámpát nézte, vagy egy kezét, mely orra előtt hadonászott...

Most úgy tetszett, mintha az emberek is, kik szembejöttek az utcán, lassabban járnának, nemcsak a tárgyakat és jelenségeket látta élesebben, igazi színeikben, de a mozdulatok ütemét is érzékelhette, egészen másképp, mint azelőtt. A lassított mozgóképfelvételek hatottak így rá régebben, egy kéz nagyon lassan mozdult, kalap uszott a levegőben, minden mozdulat és ütem izekre bomlott, a hangok is fél- és negyedhangokra törtek. „Valamilyen új érzék ez” — gondolta — „megint tudok látni és hallani, mint régen.” Megállt, behunyta szemét, sok volt ez a boldogság, sok volt, csaknem elbírhatatlan, hogy még egyszer szabad látni a világot, hallani és érteni, mintha most születne e sok csodálatos látnivaló közé. „Mennyit unatkoztam!” — gondolta szomorú önváddal. — „Útem a homályban és unatkoztam. Milyen gyönyörű ez az egész...” Az utcafalnak támaszkodott s hirtelen belenézett az égbé, elszántan és borzongó kíváncsisággal, mint aki előre remeg a gyönyörűségtől, melyet egy régen sóvárgott látvány lesújtó szépsége nyújt majd neki. „Milyen

az ég?... — gondolta közben, amikor felvetette szemét — „már nem is emlékszem a színére...” Az ég híg volt, sem kék, sem fehér s Askenasi kekre nyitott szemekkel bámult fel az égre, mint aki végre ezt is megengedheti magának, szomjasan és tehetetlenül leste azt a szintelen mélységet, amely felette tárult. „Ujságot olvastam eddig” — gondolta röstelkedve és bosszankodva — „soha nem néztem fel az égre, ujságot olvastam, szótárakat és folyóiratokat...” Fejét csóválta. Most már nem unatkozhatott egyetlen percet sem, élete hátralévő napjai zsufolva lesznek látnivalóval, talán át sem lehet tekinteni azt a rettenetes nagy anyagot, amely a mai naptól rendelkezésére áll... Lassan lépdelt, minden pillanatban megállította az új látnivalók tömege. — „Azelőtt csak a muzeumban tudtam így észrevenni valamit” — gondolta. Patkány mászott elő az esőcsatorna mögül s fúrge mozgással gyorsan el is tűnt a pinceablak hasadékában. Askenasi sohá nem látott még ilyen közléről patkányt s örvendezve felkiáltott. Most már tudta, hogy nagyon sok dolga lesz még, tudomásul kell vennie a világot, amelyet eddig nem ismert a maga valóságában, inkább csak hallomáshóból, ahogy egy vak értesülhet a színekről és a tárgyak alkatáról. A valóság sokkal egyszerűbb, s amelletts duzsab és pompásabb volt, mint ahogy a homályban elképzelte. Kábultan és támoogyva ért ki a piacra.

Gyümölcsök és halak, állati tetemek között vándorolt. Időnként megállította egy-egy ismeretlen szag, szimatolva indult el a sátrak között, amíg megtalálta a szag eredetét, valamilyen vete-ményt, vagy egy halfélet, amelyet soha nem látott eddig. „Az ebédet behozzák, a tányérokat leszedik” — gondolta. — „Eddig beértem ennyivel. De ez sem lesz ilyen egyszerű.” A tengeri állatok teste fölé hajolt s mitemse törődve az árusok un-szolásával, hosszan bámult egy tintahal nyitott, üveges szemébe, amely így holtan is visszatükrözte az ég fényességét és Askenasi arcát. „Milyen kedves tőle” — gondolta csaknem elérzékenyülten, — „megörzi egy pillanatra arcomat e halott, pici tükrében... igazán kedves tőle.” Ugy érezte, hogy nincs többé teljesen egyedül, halott tinta-halak még jelt adnak, ha följük hajol, növények hívogatják illataikkal, a rokonság és ismerőség vonzása vette körül. (Folytatása következik.)